

सिकलसेल आजार नियंत्रण कार्यक्रमाची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी राज्यस्तर, जिल्हास्तर व तालुकास्तर समिती गठित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: सिकल-५७२३/प्र.क्र.२७/आरोग्य-५
गो.ते. रुग्णालय, संकुल इमारत,
१० वा मजला, मंत्रालय, मुंबई-४०० ००९
तारीख: ३० जानेवारी, २०२४

वाचा :-

- (१) केंद्र शासनामार्फत दि. ०२/११/२०२२ रोजीच्या VC मधील मार्गदर्शक सूचना
(२) सहसंचालक (तांत्रिक) यांचे पत्र क्र. राआसो/ Sickle Cell Committee /शा.नि./१४०४००/
२०२३ दि. २५/०१/२०२३ रोजीचे पत्र

प्रस्तावना :-

सन २०४७ पर्यंत भारत सिकलसेल मुक्त करण्याचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले आहे. राष्ट्रीय आरोग्य अभियान अंतर्गत सिकलसेल नियंत्रण कार्यक्रम सन २००८ पासून राज्यातील २१ जिल्ह्यात, सर्व आदिवासी जिल्ह्यांसह (ठाणे, नाशिक, नंदुरबार, अमरावती, गोंदिया, गडचिरोली, पालघर, नागपूर, वर्धा, चंद्रपूर, भंडारा, यवतमाळ, धुळे, जळगाव, बुलडाणा, नांदेड, वाशिम, अकोला, औरंगाबाद, रायगड आणि हिंगोली) राबविण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत प्राथमिक आरोग्य केंद्रे / ग्रामीण रुग्णालये/ उपजिल्हा रुग्णालये/स्त्री रुग्णालये / जिल्हा रुग्णालयात सिकलसेल आजारासाठीची सोल्युबिलिटी चाचणी, निश्चित निदानासाठी एच.पी.एल.सी. चाचणी करण्यात येतात. सिकलसेल रुग्णांना मोफत निदान, गरजेप्रमाणे रक्तसंक्रमण व औषधोपचारासाठी (फोलीक ॲसीड, हायड्रोक्सीयुरिया औषधी) सुविधा शासकीय रुग्णालयात विनामुल्य उपलब्ध करून देण्यात येतात. तसेच या कार्यक्रमातर्गत वैद्यकीय अधिकारी, तंत्रज्ञ, समुपदेशक, एएनएम व आशा यांचेद्वारे प्रतिबंधात्मक उपाययोजना म्हणून विवाहपूर्व व विवाहपश्चात समुपदेशन करण्यात येते. जनतेमध्ये सिकलसेल आजाराबाबत जागृती व्हावी यासाठी दरवर्षी दि. ११ ते १७ डिसेंबर या कालावधीमध्ये सिकलसेल सप्ताह साजरा करण्यात येतो. सद्यस्थितीत केंद्रशासनाने National Sickle Cell disease Management Mission द्वारे सिकलसेल आजाराचे Web Portal व Mobile App तयार केले आहे. सिकलसेल आजार नियंत्रण कार्यक्रमाची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी केंद्र शासनामार्फत दि. ०२/११/२०२२ रोजीच्या VC मधील मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे सिकलसेल निदानासाठीच्या तपासण्या करणे, उपचार करणे व आजाराचा प्रतिबंध करणे असे विविध उपक्रम राबविण्याची आवश्यकता आहे. या सर्व उपाययोजना ग्रामीण/दुर्गम/आदिवासी भागापर्यंत योग्य रितीने राबविण्यासाठी राज्य, जिल्हा, तालुकास्तरावर समित्या गठित करण्याबाबत केंद्र शासनामार्फत कळविण्यात आले आहे. त्यानुसार राज्यस्तर,

जिल्हास्तर व तालुकास्तर येथे सिकलसेल समिती गठित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

केंद्रशासनाच्या मार्गदर्शक सुचनानुसार National Sickle Cell disease Management Mission अंतर्गत सिकलसेल आजार नियंत्रण कार्यक्रमाची प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी राज्यस्तर, जिल्हास्तर व तालुकास्तरावर समिती स्थापित करण्यास याद्वारे शासन मान्यता देण्यात येत आहे. सिकलसेल आजार नियंत्रण कार्यक्रमांतर्गत राज्यस्तर, जिल्हास्तर व तालुकास्तरीय समितीची रचना पुढील प्रमाणे :-

राज्यस्तर समिती		
संस्था	समिती सदस्यांचा हुद्दा	समितीमधील पद
आरोग्य सेवा आयुक्तालय	आयुक्त, तथा अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान मुंबई	अध्यक्ष
अदिवासी विकास विभाग	आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक	सह-अध्यक्ष
प्राथमिक शिक्षक विभाग	संचालक, प्राथमिक शिक्षण	सदस्य
माध्यमिक शिक्षण विभाग	संचालक, माध्यमिक शिक्षण	सदस्य
समाज कल्याण विभाग	आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, पुणे	सदस्य
महिला व बाल विकास विभाग	आयुक्त, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना, नवी मुंबई	सदस्य
शैक्षणिक संस्था	१) विभाग प्रमुख, हिमेटोलॉजी विभाग, केईएम हॉस्पिटल, मुंबई. २) संचालक, बृन्हमुंबई महानगरपालिका बी.एम.टी. सेंटर बोरीवली मुंबई.	सदस्य
इंडियन रेड क्रॉस	अध्यक्ष, इंडियन रेड क्रॉस	सदस्य
आरोग्य सेवा आयुक्तालय	सहसंचालक (तांत्रिक), राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई	सदस्य सचिव

जिल्हास्तर समिती		
संस्था	समिती सदस्यांचा हुद्दा	समितीमधील पद
जिल्हाधिकारी कार्यालय	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
संसद सदस्य	मा.लोकसभा/राज्यसभा सदस्य	खास निमंत्रित
अदिवासी विकास विभाग	अप्पर आयुक्त, आदिवासी विभाग /जिल्हास्तरीय अधिकारी, आदिवासी विभाग PO (ITDP)	सदस्य

जिल्हा शाल्यचिकित्सक	जिल्हा शाल्यचिकित्सक (संबंधित जिल्हा)	सदस्य
जिल्हा आरोग्य अधिकारी कार्यालय	जिल्हा आरोग्य अधिकारी, जिल्हा परिषद (संबंधित जिल्हा)	सदस्य सचिव
प्राथमिक शिक्षण विभाग	जिल्हा शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)	सदस्य
माध्यमिक शिक्षण विभाग	जिल्हा शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक)	सदस्य
समाज कल्याण विभाग	सहायक आयुक्त/ जिल्हास्तरीय अधिकारी	सदस्य
महिला व बाल विकास विभाग	जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी, महिला व बाल विकास	सदस्य
शैक्षणिक संस्था (२ सदस्य)	१) शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय २) खाजगी वैद्यकीय महाविद्यालय अथवा ३) वैद्यकीय क्षेत्राशी संबंधित शैक्षणिक संस्था	सदस्य
स्वयंसेवी संस्था (२ सदस्य)	जिल्हयातील आदिवासी आरोग्याशी संबंधित कार्यरत सेवाभावी संस्था (NGOs)	सदस्य

तालुकास्तर समिती		
संस्था	समिती सदस्यांचा हुद्दा	समितीमधील पद
वैद्यकीय अधिक्षक कार्यालय	वैद्यकीय अधीक्षक, तालुका	अध्यक्ष
अदिवासी विकास विभाग	सहायक प्रकल्प अधिकारी	सह अध्यक्ष
प्राथमिक शिक्षक विभाग	गट शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक)	सदस्य
माध्यमिक शिक्षण विभाग	गट शिक्षणाधिकारी (माध्यमिक)	सदस्य
समाज कल्याण विभाग	सहायक आयुक्त/सहायक अधिकारी	सदस्य
महिला व बाल विकास विभाग	बालविकास प्रकल्प अधिकारी	सदस्य
स्वयंसेवी संस्था (२ सदस्य)	आदिवासी आरोग्याशी संबंधित कार्यरत सेवाभावी संस्था (NGOs)	सदस्य सचिव

२. सदर समितीची कार्यकक्षा व कार्यपद्धती

- १) शासनाच्या विविध विभागांना एकत्रितरित्या काम करून सिकलसेल आजारावर मात करून सन २०४७ पूर्वी राज्य सिकलसेल मुक्त / समुळ उच्चाटन करण्यासाठी कार्य करणे.
- २) सिकलसेल आजाराचे मोफत समुपदेशन, तपासणी, उपचार व प्रतिबंध याबाबत एकत्रितरित्या कार्य करणे.
- ३) सिकलसेल रुग्णांना गुणवत्ता पूर्ण जीवन जगण्याबाबत औषधोपचार करणे.
- ४) प्रसुतीपूर्व गर्भजल तपासणी सुविधा उपलब्ध करून देणे व समाजातील सिकलसेल रुग्णांचा प्रसार थांबविणे.

- ५) सिकलसेल आजाराचे धोरण ठरविणे व त्यासाठी तांत्रिक मदत करणे. राज्यस्तरावरुन या कार्यक्रमाचा आढावा घेणे.
- ६) सदर राज्यस्तर, जिल्हास्तर व तालुकास्तर समितीच्या बैठका वर्षातून दोन वेळा घेण्यात याव्यात.

३. बैठकीबाबतचा खर्च :

१. या कार्यक्रमाच्या गरजेनुसार या समित्यांचे अध्यक्ष कार्यक्रमाशी संबंधित विशिष्ट सदस्यांना बैठकीकरीता आमंत्रित करू शकतात.
२. राज्यस्तर व जिल्हास्तरावरील या बैठकीचा खर्च हा राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत Blood Services च्या मंजुर PIP मधील Review meeting at state level & district level Sr. No. १९४ या लेखाशिर्षातर्गत भागविण्यात यावा.
३. तालुकास्तरावरील या बैठकीचा खर्च हा राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत Blood Services च्या मंजुर PIP मधील Review meeting at district level Sr.No. १९४ या लेखाशिर्षातर्गत भागविण्यात यावा.
४. अशासकिय समिती सदस्यांचा प्रवासभत्ता TA/DA हा राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत Blood Services च्या मंजुर PIP मधील Review meeting at district level Sr. No. १९४ या लेखाशिर्षातर्गत अनुज्ञेय राहील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२४०१३०१२४९३५८३१७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(शि. म. धुळे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा.उपमुख्यमंत्री (गृह) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई

५. मा.मंत्री सार्वजनिक आरोग्य विभाग, यांचे खाजगी सचिव,मंत्रालय,मुंबई
६. मा.मुख्य सचिव यांचे उप सचिव,महाराष्ट्र राज्य,मुंबई
७. अपर मुख्य सचिव/सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग,मंत्रालय,मुंबई
८. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग,मंत्रालय,मुंबई
९. प्रधान सचिव, आदिवासी विभाग, मंत्रालय,मुंबई
- १०.प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग,मंत्रालय,मुंबई
- ११.प्रधान सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग,मंत्रालय,मुंबई
- १२.सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग,मंत्रालय,मुंबई
- १३.आयुक्त, आरोग्य सेवा तथा अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई
- १४.आयुक्त, आदिवासी विकास , नाशिक
- १५.आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, पुणे
- १६.आयुक्त, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना, नवी मुंबई
- १७.आयुक्त, महानगरपालिका (सर्व)
१८. जिल्हाधिकारी, (सर्व)
१९. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
२०. संचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई/पुणे
२१. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई
२२. उप संचालक, आरोग्य सेवा (सर्व मंडळे)
२३. जिल्हा शल्य चिकित्सक, जिल्हा रुग्णालय (सर्व)
२४. अधिष्ठाता, शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालये (सर्व)
२५. निवडनस्ती (आरोग्य-५)